

279545

AZ „ÁRPÁD” PÁHOLY KÖNYVTÁRA.

XV.

MOZART ÉS HAYDN

A SZABADKÖMIVESSÉGBEN.

IRTA:

FŐKÖVI LAJOS.

SZEGED, 1897.

A PÁHOLY SAJÁTJA.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

AZ „ÁRPÁD” PÁHOLY KÖNYVTÁRA.

XV.

MOZART ÉS HAYDN
A SZABADKÖMIVESSÉGBEN.

IRTA:

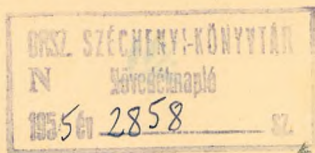
FÖKÖVI LAJOS.

SZEGED, 1897.

A PÁHOLY SAJÁTJA

279545

Nyomatott Engel Lajos könyv- és könyomdájában Szegeden.

Fölhasznált forrásművek.

Jahn Ottó, W. A. Mozart.

Nohl Lajos, Mozart nach den Schilderungen seiner Zeitgenossen.

Naumann Emil, Wolfgang Mozart.

Priger Károly, Urtheile bedeutender Dichter, Philosophen und Musiker über Mozart.

Hanslick Ede, Die moderne Oper.

Köchel, Chronol. Themat. Verzeichniss sämmtlicher Tonwerke Mozart's.

Schubert Gusztáv, Mozart und die Freimaurerei.

Langhans Vilmos, Die Geschichte der Musik.

Neiszel Otto, Führer durch die Oper.

Pohl C. F., Haydn.

Felhasznált források:

Jahn, Carl W. A. München

Aus: Abhandlung über die deutsche

Rechtslehre, 1840, München

Verlag von C. F. Zehner

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Aus: Die deutsche Rechtslehre

von Carl W. A. Jahn

1840, München

Verlag

von C. F. Zehner

München

Die deutsche Rechtslehre

von Carl W. A. Jahn

I.

Mozart a szabadkőmivességben.

Az 1891. december 14-ediki díszmunkán tartott felolvasás.

*

Második kiadás.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Igen érdeemes főmester !

Szeretett testvérek !

Mozart életrajzát adni s tárgyalni zene-történeti nagy jelentőségét most, mikor áttól az egész művelt világ hangzik, fölöslegesnek látom. Föladatom tehát e szentély falai között csupán az lehet, hogy föltüntessem Mozart részvétét a szabadkőmivességben s beszéljek ezen körben kifejtett munkásságának legfényesebb tényéről, a »Varázsfuvolyáról«, mely műve által a királyi művészetnek olyan emléket állított, mely ép oly *örök*, mint aminő *örök* maga a királyi művészet.

Mielőtt azonban ezt tenném, szabadjon egyetmást Mozartról elmondani, mint ember-ről s pár rövid megjegyzést tenni arra nézve, milyen befolyást gyakorolt élete és művészi fejlődésére a királyi művészet.

A műtörténet tanulságai arról győznek meg, hogy a nagy géniuszok a szellemi élet

minden ágában s így a művészetekben is, csaknem kivétel nélkül, nagy emberek is.

Mozart fejlődése, élete körülményei és cselekedetei szintén ezen tételt bizonyítják be.

Már lankadatlan törekvése az élet ezer küzdelmei és nélkülözései között a művészet legmagasabb ideálja felé is mutatja a nagy művész mellett a nagy embert; mert csak az ilyen ragaszkodik, daczára minden csalódásnak, az egyszer maga elé tűzött eszméhez. De ép úgy magán, mint nyilvános vonatkozásaiban is, mint egyike a legnemesebb és kiválóbb embereknek tűnik föl. A legszeretőbb, áldozatra kész fiú és férj volt. Atyját imádja, leghűbb, legjobb barátjának tartja s a viszony, melyben együtt élnek, valóságosan ideálisnak mondható. Feleségét tenyerén hordja s legnagyobb boldogsága az volt, ha néki örömet szerezhetett.

Lényének egyik fő jellemző vonása, hogy nála szeretni és szerettetni szükségszerű dolog volt. Embertársai örömét és fájdalmát úgy tekintette mindenkoron, mint a saját magáét. Mozart csakugyan követte a mondást »szeresd felebarátodat, mint tennen magadat.« Soha sem fukarkodott sem idejével, sem ere-

jével, sem vagyonával, ha arról volt szó, hogy segíteni kell. Ha egyszer egy szegény öreg zongorahangolónak, ki teli zavarral kér tőle egy tallért, néhány aranyat nyom a markába s aztán a köszönet elől a mellékszobába menekül, hát ugy jó szívének ilyen vonását, számosat találunk följegyezve. És hányszor éltek vissza jóságával a legarczátlanabb módon, mégis mindig segített még akkor is, ha tudta, hogy ez által maga kerül szükségbe.

Hasonlóan kiváló Mozart, mint jóbarát s ha *Goethe* azt mondja, »hogy ki kora legjobbjainak élt, az minden időknek élt,« ugy őt abban is kitüntetve látjuk, hogy kortársai legkiválóbbjait szoros baráti viszony fűzte hozzája. Így *Gluck* és *Haydn* nemcsak legnagyobb művésztársai, de igazi őszinte barátai és elősmerői is voltak, mert csak a genie az, melyik nem irigy. A ki ilyen barátokra tudott szert tenni, annak magának is kiváló jó barátnak kellett lennie. Hűsége a barátságban oly nagy volt, hogy a hűtlenséget ha egyszer tapasztalta is — kedélye igazságosságánál fogva — kezdetben hinni sem akarta és még a bizonyító tényeket is csak kétkedve fogadta.

Az alakoskodás és hizelgés teljesen idegen dolgok voltak előtte s gyűlölt minden szellemére rakott kényszert. Nyílt, szabad kifejezéseiben és válaszaiban, nem ritkán mégsérté az önszeretet érzékenységét, mi neki nem egy ellenséget szerzett.

Mindenesetre igen érdekes jelenség az, hogy a művészet még nem mutatott föl elsőrangu geniet, kinek kedélye ne állott volna közeli viszonyban az Isten, az isteni-vel s mindazzal, a mi ezzel összefüggésben áll. Így találjuk, hogy Mozartban is előtérbe lép a tiszta, erős hit az Isten és a halhatatlanság, továbbá az ember ideális rendeltetése iránt; sehol sem találjuk ezt azonban a szűkkörű dogmatika értelmében. Vallásos katolikus volt, de nem bigott, türelmes és elnéző minden más vallásfelekezet iránt. Mozart vallása hasonlít ahhoz, mikor *Lessing* fölkiált: »Mi van még keresni valóm a világban, ha már nem kereshetem abban az Istent?« Vallásos katolikus volt, ismétlem, a nélkül, hogy azért egyháza visszaélései előtt szemet hunyt volna s különösen a szerzetes-rendek gazdálkodása keltett nála visszatetszést.

E mellett imádta hazáját ; hü alattvalója volt császárijának s mikor arról volt szó, hogy Berlinben 3000 tallér évdíjjal karmester legyen, visszautasította ezt, mert nem akarta hazáját és császáriját elhagyni s maradt otthon — szegény ember.

Mozartban minden szerénysége mellett is, ezzel egybekapcsolva találjuk művészi méltóságának nemes öntudatát. Hogy is lett volna az lehetséges, hogy ne vett volna tudomást saját nagyságáról ? De azért soha sem kereste a nagy tömeg tetszését.

Ilyenek voltak erényei a nagy, nemes embernek — mindmegannyi szabadkőmives erények — csoda-e hát, ha a királyi művészet a legnagyobb vonzást gyakorolta reá s ha annak testestől-lelkestől hive lőn !

Előttem most nagyon fontosnak látszik, habár csak rövid szavakkal is, föltüntetni azt a hatást, melyet Mozart a szabadkőmivesség gyakorolt. Hogy Mozart a szabadkőmivességbe belépett s azzal nagyon, de nagyon komolyan foglalkozott, az kiváló befolyással volt az egész további fejlődésére. E viszonynak — mely oly lényegesen belehangzik a »Varázsfuvolyába« — nemcsak több zeneszerze-

ménye köszöni létét, hanem az a legkülönbözőbb módon s tartósabban termékenyítette meg egész benső életét s megnyitotta előtte a magasabb világot. Kedélye a legteljesebb megnyugvást találta azon szövetségben, melynek eszménye a tiszta, szabad, minden vallásos és társadalmi előítéletől ment emberi társadalom megalkotása volt, s mely a barátságot, a testvériséget és a tevőleges szerepet tüzte zászlójára. Maga a mystikus szimbolika is, melybe az egészséges mag takarva volt, kellett, hogy megragadja a művész fantáziáját. A szövetkezet akkor a legkiválóbb férfiak egész tömegét zárta magába, melyből a következő uj időnek igazi tavaszi lehelete áradt ki. Mozart nem részesült rendes iskoláztatásban, amit első sorban korai utazásai akadályoztak meg. E hiányt pótolta nála a szabadkőmives testvérekkel érintkezés s hogy műveltségét tekintve milyen a különbség a szövetségbe lépése előtt és után, azt legjobban levelei mutatják meg. A későbbiekben akadunk gondolatokra, világnézletekre s a kifejezés olyan erejére, mely az előbbieken megütött hanghoz olyan viszonyban van, mint az érczszobor vendégzsellem hangja, vagy Sa-

raastro magasztos komolysága, Leporello és Papageno kedélyes fecsegéséhez.

Mozart Bécsben 1781-ben telepedett le. Nézzük, hogy állott Ausztriában ekkor a szabadkőmivesség? II. József szabadelvű kormányja alatt virágzott a királyi művészet, különösen pedig az 1780—1790-ig terjedő időszakban. József halála után 1790-ben, II. Lipót alatt — bár ez utóbbi nem volt ellensége a szabadkőmivességnek — kezdett a katolikus papság ellenző befolyása érvényesülni. 1792-ben meghalt Lipót és utóda II. Ferencz a királyi művészet határozott ellensége azt 1795-ben betiltotta Ausztriában.

Nohl azon időről a többi között így ír: »Akkor (1781) Bécsben mindazon férfiak főérdeklődése, kik komoly törekvéssel és benső szükségletből kifolyó fölismeréssel, a magasabb igazságot keresték, a szabadkőmivesek szövetsége felé fordult. Nem volt ez időszaknak egyetlen jelentékeny szelleme, mely hiányzott e szövetségből. Nagy Frigyes buzgó tagja és oltalmazója volt a királyi művészetnek, Goethe, Lessing, Herder, Wieland tagjai voltak, hogy hiányozhatott volna tehát abból Mozart?« stb.

Egy másik forrásból átvettük a következőket: »1781-ben Bécs legkiválóbb szellemei, a nemes és szellemes Bohn Ignác vezetése alatt egyletté alakultak. Az egyesület célja volt, a kormány által is pártfogolt lelkiismereti és gondolatszabadság érdekében működni, továbbá küzdeni a babona, a rajongás s ezekkel együtt azok főtámogatói, a szerzetes rendek ellen. Reinhold s ifjúkori barátjai, Alxinger, Blumauer, Haschke, Leon, Ratschky voltak legbuzgóbb tagjai. Páholyuk neve volt: »Zur wahren Eintracht« stb.

E kör volt az, mely világgá bocsájtotta Born és Blumauer éles satyráit a szerzetes rendek ellen, melyeknek hatása akkor rendkívüli volt.

Mi sem természetesebb, minthogy azon szoros viszonynál fogva, melyben a szabadkőművesség a zene s különösen az énekkel állott, Mozartnak nem egy alkalom adódott szabadkőművesi kompozíciókra. Így írta az 1785. ápril 24-ikén Born tiszteletére tartott diszmunka számára a »Die Maurerfreude« című kantátéját, szóló, kar és zenekarra.

Később e szerzeményével nagy örömet szereztek Mozartnak. Ha ugyanis a nagy mű-

vész utazott, soha sem mulasztotta el az idegenben fölkeresni a műhelyeket. — Meissner Rocoképeiben írja : »Utolsó prágai tartózkodása alatt (1791. augusztus) Mozart többször megfordult a »Zur Wahrheit und Eintracht« páholyban. A mikor utolszor jelent meg, a két sorban fölállott testvérek a belépőt a »Maurerfreude« kantatéval, melyet 1785-ben Born tiszteletére komponált, fogadták. Mozartot eme figyelem mélyen meghatotta és a mikor megköszönte, kinyilatkoztatta, hogy legközelebb majd jobban ki fogja fejezni hódolatát a szabadkőmivességnek.« Ezzel a »Varázsfuvolyára« célzott, mely már akkor kezdett szellemében megérni.

Sokat énekelték a »Maurer-Gesellenlied« című dalát egy énekhangra, orgona kísérettel. Van továbbá egy ki nem adott három szólamu »Záró kardala« orgonakisérettel. — Az általam ösmert egyéb szabadkőmives kompozícióinak eredeti czimeit a következők: »Zur Eröffnung der Loge« op. 483. »Eine kleine Freimaurer-Kantate« op. 623. »Die Seele des Weltalls«, kantaté op. 429. »Die ihr des unermesslichen Weltalls,« kantaté op. 619. »O heiliges Band« op. 148. »Zerfließet heute,

geliebte Brüder,« dal, kar- és orgona-kisérettel, »Gesellenreise« op. 468. »Zum Schluss der Loge« op. 484.

Kiváló zenei értékkel bír a zenekarra írott »Maurerische Trauermusik,« melyet 1785. júliusában írt Eszterházy és Mecklenburg halálára, s melynek Cantus firmusa adva volt.

Legnagyobb jelentőségű azonban a szabadkőmivességre Mozart utolsó operája a »Varázsfuvolya« ; ma már nincs kétség az iránt, hogy ez az opera nem más mint a királyi művészet dicsőítése. Keletkezése a következő eseményen alapszik. A »Zur gekrönten Hoffnung« bécsi páholy tagjai között, megösmarkedett Mozart a wiedeni színház akkori vállalkozója és igazgatójával, Schikanederrel.

Az 1791-iki év márcz. 7-ike volt, mikor Schikaneder kora reggel berontott Mozarthoz, s a még ágyban fekvőt így szólította meg : »Barátom és testvérem, ha nem segítesz rajtam, veszve vagyok«. A továbbiakban aztán kérte Mozartot, hogy írjon neki egy operát, mely őt egyedül segítheti ki nyomott viszonyaiból. Az opera szövegét, mint mondá, ő maga írja és az egy varázsopera lesz, melylyel az akkor a leopoldstadti színházban teli házakat csináló

hasonló tendenciájú operával konkurrálni akar.
— Mozart beleegyezett s kérte a szövegkönyvet, melyet Schikaneder mihamarább átadni megígérte.

A szövegkönyv kezdetben a Liebeskind »Lulu« című regéjére támaszkodott, melynek tárgya Wieland »Dschinnistán«-jának 3-ik kötetéből van véve: de miután épen abban az időben, mikor Schikaneder a kidolgozással foglalkozott, jelent meg a leopoldstadti színpadon (1791. jun. 8), még pedig nagy hatással, a Preinet »Gáspár a fogottista« vagy a »Varázs-czitera« című varázsoperája Müller Venczel zenéjével — s melynek tárgya ugyanaz volt — úgy Schikaneder elhatározta, hogy a gonosz varázslót, ki elrabolja a regebeli Tündér leányát, — s kit tőle a fiatal herceg mindenféle varázsszerekkel elcsen — átalakítja a bölcs Izispap Sarastróva. Ez a legnemesebb és emberszeretőbb tekintetekből kiszabadítja Paminát (a regében és Müller-Perinetnél: Sidi) anyja gonosz befolyása alól, s megnyeri a kiszabadítására küldött Taminót, kinek miután hűségét és bátorságát a legszigorubban kipróbálta, odaadja Pamina kezét. Így ragadta meg Schikaneder (maga is buzgó szabadkőműves) az alkal-

mat, hogy az akkor a közvéleményt kiválóan foglalkoztató szabadkőmivességet portretirozza.

A szövetkezet dicsőítése a szinpadról olyan előadás által, mely szokásait a legkedvezőbb világításba állította s igazolta annak morális tendenciáját, nagyon időszerűnek látszott. Nagyban emelte a hatást az is, hogy míg a beavatottaknak a szokások tudalma, addig a be nem avatottaknak pedig az érzéki élvezet mellett még imponált a mélyebb jelentőségnek sejtelme. — Hogy ez a gondolat magától eredt-e Schikanedertől, vagy a szövetkezettől lett-e iniálva? nincs eldöntve. — Egyébként a libretto eredeti tervezete Giesecke Lajos, a wieden színház egyik tagjától ered csupán az átváltoztatás a Schikaneder műve. — A »Varázsfuvolyá«-nak Schikaneder megírta a folytatását is »Labyrint« czimmal; egyébként Goethet is foglalkoztatta az anyag tovább szövése s birunk tőle egy töredéket a »Varázsfuvolya II-ik része« czime alatt.

Nézzük most a szöveget — melyben Schikaneder tetszés szerint változtatott s beletoldta a Papagena alakját — szabadkőmivesi szempontból. — A szabadkőmivesi ele-

mek az első felvonás fináléjában kezdenek érvényesülni. — A három ifju Taminót elvezeti a berekbe, melyben a bölcsesség temploma áll és figyelmeztetik, hogy maradjon szilárd, türelmes és hallhatag. Az ifju magára marad s egy közeledő paptól megtudja, hogy a templom uralkodója Sarastró és hogy Pamina tiszteletre méltó okoknál fogva, melyeket most még el kell hallgatnia, lett anyjától elszakítva.

Miután láthatatlan hangok biztosították, hogy Pamina él, Papageno hívó szózatára azt fölkeresni elsiet; e közben megjelenik Pamina Papagenóval, de meglepi őket Monostatos rabszolgáival.

Most egy ünnepélyes induló hangjai között föllép a vadászatról visszatérő Sarastró. Pamina térden állva bevallja, hogy Monostatos szerelmi üldözései elől szökik s kéri Sarastrót, engedje anyjához visszatérni; ezt ellenzi Sarastró, de megbocsát neki.

E jelenet alatt Monostatos elővezeti az elfogott Taminót; a pár egymás karjaiba borul. Sarastró pedig megparancsolja, hogy a két idegent vezessék a vizsgálóterembe, ahol maj megtisztíttatni fognak.

A II-ik felvonásban egészen szabadkőmíves talajon állunk. Ünnepestes induló hangjai mellett lépdelnek be Isis és Osiris papjai, számszerint 18-án (3×6). Sarastro tudára adja a meghatározott rendbe fölállott gyülekezetnek, hogy Taminó az erényes herceg a templom küszöbén áll s legforróbb óhaja a szentélyben megláthatni az »örök világosságot«; a beavatottak kérdésére kiemeli erényességét, hallgatagságát és jótékonyosságát«; a papok tetszésök jeléül a beavatottak előtt ösmeretes ritmust (— — —) hangoztatják ódon alaku kürtjeiken.

Ezután a gyülekezet elhatározza, hogy Taminót és kísérőjét a próbákra bocsátják, Sarastro pedig megbizsa a szónokot, hogy a próbatevőket lássa el oktatással.

Az Isis és Osirishez intézett ünnepestes fölhívásban kéri az isteneket, hogy leheljék az új párba a bölcsesség szellemét, védjék és erősítsék meg őket a próbákra.

Miután Taminó kinyilatkoztatja, hogy ösztönöztetve a barátság és szerelem által, minden megpróbáltatásra kész, csak hogy a bölcseséget és Paminát megnyerje, megkezdődnek a próbák és utazások. Papageno is

megkísérte Papagena kedvéért a próbákat. — Az első megpróbáltatás a hallgatás.

Alig maradnák egyedül a sötétben, mikor megjelen az éj királynőjének három hölgye, hogy a próbatévőket megijeszszék. Papageno-val ez sikerül is.

A következő »ötös« vonatkozásokat tartalmaz, hogy a szabadkőművességet minden időben gyanusították.

A hölgyek a papok hívó szózatára eltűnnek. A szónok megdicséri Taminót s újra elföldi fejét, hogy a vándorlást folytassa.

Taminót és Papagenót egy csarnokba vezetik, hol mindaddig hallgatásban kell maradniok, míg a Puzón szózata nem hívja őket. Papageno megtöri a fogadást s szóba áll egy látszólagos öreg anyókéval. Taminó a szilárdság és hallgatagság bizonyítékai után bevezettetik a beavatottak gyülekezetébe, kik örömeiket fejezik ki, hogy az első próba sikerült.

Sarastró kinyilatkoztatja, hogy Taminónak még két veszélyes utat kell megtennie. A szónok tudtul adja Papagenónak, hogy bár a fecsegés büne alól fel van mentve, de a »beavatottak mennyei élvezetét« soha sem fogja megízlelni.

Taminót a két vaspánczélos most a borzalmak kapujához vezetik, hogy megkezdődjék a tűz- és vizpróba, melyhez társul odaeresztik Paminát is. Mindketten szerencsésen kiállják a megpróbálásokat s a templomban a beavatottak által nagy örömmel fogadtatnak.

E közben az éj királynője Monostatos által vezettetve a szentélybe hatol s megígéri Monostatosnak, hogy ha győzelemre segíti, megkapja Pamina kezét; mennydörgés, zivatar és villámlás tör ki, mely elüzi a betörőket. Végül Sarastró egyesíti Taminót és Paminát, mire a zárókar hirdeti:

»Es siegte die Stärke und krönet zum Lohn
Die Schönheit und Weisheit mit ewiger Kron.«

Elpusztithatlan varázs az, mely Mozart zenéjében lakik, melynek mosolygó gyermekajkai a legmélyebb érzelmű dolgokat mondják el. A harmat frissességű naivitás az uralgó jellege s a vele egyesülő nemes népszerűség ezen csodálatos, ezen egyetlen műnek; ezekkel fölfegyverkezve a »Varázsfuvolya« minden országokon s minden időkön át csonkítatlanul fog keresztül hatolni.

Nem tagadható, hogy a szöveg egyike a legkülönösebbeknek, hogy benne a leghét-

köznapibb dolog a legnemesebb eszmékkel váltakoznak s hogy ép oly csodálatos, mint maga a tollas madárember Papageno, kinek az operában oly nagy szerep jut. És mégis, mi sem bizonyítja Mozart páratlan genialitását jobban, minthogy ez a részeiben nem egyszer együgyű szöveg (magyarázatára visszatérünk) alkalmat adott néki, a szép a csodálatos zene egész özönét megírni. A mit a szöveg csak sejtet, azt a zene a maga teljességében és egészében állítja elénk.

»Mozart Varázsfuvolyája«, mondja Auerbach »egyike azon örök teremtményeknek, mely minden emberi küzdelem és szenvedély fölé emelkedik. Nagyon szokszor hallottam! Milyen gyermekies ez a szöveg, de ezen a magaslaton minden cselekmény, minden megtörtént, minden emberi jelenség, minden környezet, már csak *allegoria* lehet. A nehézség és korlátoltság törvényei leomlanak, az ember madárrá lesz, tiszta természeti léletté, szeretetté és bölcseséggé.«

A vallásos érzés azon hangon, a mint az a beavatottak ajkáról hozzánk szól, szinpadról még nem szólalt meg. Ezek az igazi emberszeretetnek azt a minden speciális egy-

háztól távol álló és a szűk agyvelőt mutató dogmák által meg nem korlátozott evangéliumát hirdetik, melynek szelid és türelmes szellemét a 18-ik század csaknem minden költészeti műfajában föltaláljuk. Sarastro az igazi pap, a mint azt Lesing »Náthán«-jában óhajtvá találjuk. Két »áriá«-ja valódi áldás, az emberiség egész testvéri szövetkezetéhez. Kiváló jelentőségre emelkedett ez operában a férfi-kar is, még pedig olyan jelentőségre, mint előtte soha az operában. Végtelenül előnyös volt a papi karokra a szöveg későbbi megváltoztatása, a mikor be lettek abba vonva a szabadkőmivesi misztériumok. Tudjuk, Mozart milyen lelkesedéssel csüggött a királyi művészetben, mennyire megváltoztatta, mennyire mélyítette ez a körülmény nézeteit az életről, azon időponttól kezdve, mikor azt úgy tekintette, mint előkészítést a halálra. Ez veti rá sötét árnyát a tarka csillogású cselekményre is. A sirnak, az enyészetnek minden borzalmi környékezek nek, mikor a két vaspánczélos vitéz a próbákra vezeti Taminót, annál a velőt rázó chorál figuratióánál, mely nemcsak első, de legmerészebb is azok között mely a szinpadra merészkedett.

A kultura története Mozart »Varázsfu-

lyájában« annak nemcsak legideálisabb, de legjelentékenyebb művét is fogja fölismerni. A szegényes szórímelés kezén, Mozart a legszentebbet, a legmagasabbat mondotta ki, mely a küzdő korszaknak a szívéét nyomta. Az eszményi, szent komolysággal és szeretetreméltó, naiv ártatlansággal telített zene, csodálatos emelkedettséget ad a szavaknak is, melyek gyermekies együgyűségökben úgy tűnnek föl, mint a gyermek gagyogása, mely szeretné ki mondani a legmagasabbat, melynek megértése után lelke vágyódik. Innen az a varázs, melyet ez az opera minden tiszta, naiv és nem blazirt emberre gyakorol.

A német nép, de mondjuk az egész emberiség, mint mindenütt, úgy Ausztriában is iparkodott elnyerni szabadságát s lerázni az elviselhetlen szellemi nyomás és a sötét rab-szolgaság bilincseit. II-ik József látta a földerengő világosságot s kitárta előtte birodalma kapuit; Mozart mint minden nemes szelleme azon időnek, a megváltást a szabadkőmives-ség ideájában és formáiban kereste, mely akkor és mindenkoron jobban megfelelt az emberszeretet ideáljának, mint zelotikus gyűlölettől telített egyház és vallás. Valódi meg-

indító komolysággal és igazi gyermekies ragaszkodással csüggték az emberek a rendkülső formáin és obszerváncziáin s a játék alá a legmélyebb értelmet rejtették. Ezt gondolja meg a mai kor s akkor bizonyára nem fog gunyolódni a »Varázsfuvolya« szövegének gyermekiessége fölött.

E hangokban az örökkévalóság hangzik! Az! a minek kimagyarázása Lessing »Nátán«-jának tömérdek szóra van szüksége, a »Varázsfuvolyában« világosan és ellenállhatlanul hangzik felénk; a vágyódás a világosság és nappal után. A virradó napvilág fénye az, mely a Varázsfuvolyából felénk sugárzik; a reggeli levegő üde szellője, mely hirdeti a fényes, a ragyogó napot s elüzi az éj árnyait!

Mozart szabadkőmivesi meggyőződésének és szabadkőmivesi legbensőbb lényének kinyomata ez a mű: a szeretetnek, s a minden nemzet és vallás fölé emelt valódi humanizmusnak a képe.

Mozart szabadkőmivesi működése a »Varázsfuvolyában« kulminál; a ki őt, mint szabadkőmivest, érdeme szerint méltányolni akarja, az méltassa ez operáját, melylyel a nagy, a nemes Mozart, kitörülhetlenül véste nevét a

királyi művészet történetének ércztáblájára, azt a nevet, mely áldott legyen körünkben mindörökké!

Dicsőült nagy szellem ott az örök Keleten! ha letekintesz elérhetlen magasságodból, úgy láthatod azt, hogy az a világító oszlop, mely az emberiségnek mutatja az igazság útját, ma fényesebben ragyog mint valaha s a testvérek ezrei; — nem, százezrei áldják emlékedet!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

II.

Mozart halála.

Az 1896. deczember 5-ödi nővérmunkán tartott felolvasás.

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Igen érdemes főmester!

Kedves nővérek!

Szeretett testvérek!

Épen ma 150 éve, hogy Mozart a világ egyik legnagyobb, leggeniálisabb zenésze, lehunyta fáradt szempilláit s az örök keletbe költözött! — De nekünk Mozart több mint egy világhírű zenész, nekünk testvérünk volt, testvérünk, ki egyik művében soha el nem évülő emléket emelt a királyi művészetnek.

Mi volt Mozart a szabad közmivességre nézve, arról már egy izben volt szerencsém értekezni e szentélyben. — Nem erről akarok beszélni! Nem is akarok szólni a kir. művészetet dicsőítő operájáról a »Varázsfuvolyá«-ról, melyben Mozart minden tehetségét összeszedte, hogy egy igazán isteni művet hozzon létre, melyben az ég kékjének legtisztább, legvilágosabb sugarai törnek a sötét felhőkön át, s melyben a legfőnségesebb ember-

szeretethe mártott papi-énekek mellett, a zenei technika csodái, a tréfás bájjal s a legédesebb dallammal váltakoznak; hanem beszélni akarok a nagy Mozart utolsó napjairól, melynek nyilatkozásai át meg át vannak itatva a szab.: kőm.: magasztos tanaitól.

Mialatt a »Varázsfuvolya« dallamai még mindenki fülében csengtek, s minden szájban dicsérete hangzott s még mennyei fényességű hangjai bevilágították a ködös november hónapot, mindez örömök szerzője bizony szomorú állapotban volt. Már Prágából hazajövedele óta, hol, »Titus« operáját dirigálta, barátai magaviseletében aggasztó tüneteket vettek észre. Nem volt már többé a napsugaras kedélyű Mozart, hanem egy komor férfi, ki órákig elült gondolatokba merülve, miközben szemei könnyekkel teltek meg. Ugy látszott, mintha közeli végének sejtelve lepte volna meg.

Még a »Varázsfuvolya« komponálása közben történt, hogy legtitokzatosabb módon rendelték meg nála egy requiemet. Ki volt a megrendelő? s közvetítő? nem tudta. De szívesen vette az ajánlatot annyival inkább, mert a titokzatos megrendelő a honorárium fe-

lét, 25 aranyat előre lefizetett. Mikor a »Titus«-t befejezte, munkához fogott, hogy mily kedélyhangulatban, arról tanuskodik Lorenzo de Pontéhoz intézett levele, melyben bevallja, hogy az ismeretlen képétől, ki a requiemet megrendelte, nem tud szabadulni: »Mindig előttem van, a mint kér, a mint ösztökél s türelmetlenül követeli a kész művet. Dolgozom munkámon, mert a komponálás kevésbé fáraszt, mint a tétlenség. A többire nézve már nincs mitől félnem! De nagyon érzem, hogy »az óra ütött« — én nemsokára bevégezem — s mielőtt, még életemből hasznot huzhattam volna, im! már a végnél vagyok! és mégis az élet oly szép! Pedig mily biztató körülmények között kezdtem meg pályámat! de hát a tényeken nem segíthetünk s meg kell nyugodnunk sorsunkban, a mint azt a jó Isten elhatározta — de halotti énekemet be kell fejeznem s azt félbe nem hagyhatom.« —

A titok, mely a megrendelő személyét fődte s mely Mozart sötét előérzetét annyira bilincseibe verte — amint később kiderült, csak szeszély volt. Walsegg gróf volt a megrendelő. De sem Mozart, sem senkinek környezetéből akkor nem volt fogalma sem a

megrendelőről s minél inkább belemerült a maestro a munkába, annál inkább megerősödött benne a gondolat, hogy a requiemet magának írja.

E sötét gondolat sulya alatt, az amugy is gyöngé test erői, mindinkább fogytak s így történt, hogy sétájából haza térve, csaknem ájulva rogyott le s heves láz tört ki rajta.

»Amint Konstanze, szerető neje aggódó tekintettel hajolt föléje, s kérde: »Mi van veled, édes egyetlenem? Jobban érzed most magad?« Csendes mosoly vonult át sápadt arcán s a »Varázsfuvolya« szavaival felelt: »Az óra ütött! válnunk kell« aztán egy kis szünet után folytatta: »S mi lesz aztán? Hidd el édesem! a halál a legjobb, a legmegbízhatóbb barátja az embernek s ő életünknek az igazi végcélja — s habár meghalni nehéz is — mégis kezemben a kulcs a boldogsághoz.« — Itt megszakította szavait s aztán barátságos szavakkal fordult nejéhez: »De te aranyos kis feleségem! ezt nem értheted.«

Ime ez is mutatja, hogy a szab.: kőm.: magasztos tanai milyen mélyen gyökereztek szívében, de most jött a megpróbáltatások ideje s ő minden erejével iparkodott magát azokban

erősíteni. — Csak a requiem sorsa aggasztotta! Ismételve kifejezte aggodalmát: »De a requiem, a requiem! Valjon be tudom-e majd fejezni!«

Miután Mozartot annyira fölizgatta és kimerítette a requiemmel foglalkozás, felesége az orvos tanácsára már egyszer kivette kezéből a lassan haladó munkálatot. Ha kissé jobban érezte magát s hosszabb ideig maradhatott ülve, annyira sürgetőleg kérte a kéziratot, hogy annak odaadását nem lehetett tőle megtagadni. A két első részt már teljesen kidolgozta s a követő tételek fővonalaikban már skizzirozva voltak. E közben azonban a távolabbi partikban is dolgozgatott s beírta az énekszólamokat meg az alap basszusokat. Sűrűn hívatta tanítványát Süßmayert, kivel alaposan megbeszélte az egésznek a tervét és kidolgozását, meg az összes intentióit. S így Süßmayer a be nem fejezett requiemet, ösmervén a mester intentióit, könnyen bevégezhetette.

A kapott föladat titokszerűsége s testi erejének növekvő hanyatlása mind inkább komorabb hangulatba hozták s ismételve mondogatta: »Tudom! bizonyosan tudom, hogy magamnak írom a Requiemet!«

Épen azokban a napokban, mikor betegsége már aggasztó fordulatot vett, jelentették neki, hogy a magyar mágnások egy része évi 1000 frtot biztosított számára. Amsterdamból pedig az a hír jött, hogy ott a zenekedvelők társulatot alakítottak, amely neki évenként még nagyobb összeget szavazott meg csak azért, hogy a társulatnak évente néhány darabot írjon. — Tehát a magyarok és hollandusok! És mit tettek érte hazafiai? Megnehezítették sorsát tőlük telhetőleg, részben a rivalitás, részben a közöny által. Valóban ironia, hogy ő, kinek páratlan genialitása messze a német határon túl terjedt, nem érhetette el Lipót császárnál még a második karmesteri állást sem. Az egész amit József császár alatt elérhetett az volt, hogy kinevezték »udvari zeneszerzőnek« amiért évi 800 frtot kapott.

Mikor a Magyarországból és Amsterdamból érkező kedvező híreket vele tudatták, fájdalmas mosolylyal tekintett feleségére s így szólt: »És most kell elmennem, most hagyjalak el örökre kedves feleségem? Téged gyermekeimet!«

Most betegsége rapid lefolyást kezdett venni, de még egyszer elhagyhatta az ágyat,

hogy íróasztalánál a Requiemmel foglalkozzék. Egy óránál tovább nem bírta ki, daczára minden lelki erejének.

Deczember 4-ikén éjjel annyira rosszul lett, hogy a doktorért kellett küldeni, ki neki erősítő szereket adott, melyek könnyebbülést szereztek s fájdalmát csillapították. Mire fölvirradt tél lett s vékony hóréteg fődte az utcákat és tetőket.

E közben hire terjedt Mozart reménytelen állapotának s többen jöttek el barátai közül a beteget meglátogatni. Így Gerl basszista, Schack tenorista s Hofer sógora hegedüs és ekkor történt az a jelenet, melyet Munkácsi örökített meg »Mozart halála« czimű képén.

Mikor a barátok a betegszobába léptek Gerl mondá neki, hogy már 38-ikszor adták a »Varázsfuvolyá«-t. Erre a beteg így szólt: »Még egyszer szeretném hallani én is a Varázsfuvolyá«-t — mert nekem magamnak is kedves ez a zene, kedvesebb mint bármely másik — — — kivéve.«

Itt egyszerre ránézett a jó barátokra, mintha valamiről gondolkoznék. Rövid szünet után aztán így folytatta: »Igen, igen, úgy gondolom menni fog. Van itt elég hang, hogy

valamit összehozzunk. Megtennétek nekem azt az örömet, hogy elénekelnétek a *Lacrimosát*? Talán ez az utolsó szívesség! Mit tegyetek? Schak énekli a sopránt, Hofer a tenort s Gerl a basszust. Én majd az alttal próbálkozom meg. Vegyétek kézbe a partitúrát s nézzétek át. Ugy-e megteszitek?»

Mozart könyörgésében oly valami megindító volt, hogy a barátok elszorult szívvel engedelmeskedtek s az adott jelre elkezdték énekelni a *Lacrimosát*, mialatt Mozart gyöngyhangan az alt szólamot markirozta. De alig énekeltek többet 8 ütenynél mikor Mozart egyszerre akadozni s halvány arcza pirulni kezdett s egyszerre heves zokogásba tört ki úgy, hogy az éneklők megindulva tették le a partitúrát kezökből. Erre a barátok távozni akartak, de Mozart kérte, hogy maradjanak »majd elmulik mondá s ezt csak a nagy gyöngesség okozta.«

De ez az esemény még jobban megerősítette benne közeli halálának gondolatát. — Mig az egész ház a legnehezebb gondok között várta a katasztrófa bekövetkezését, ujra megjelent a titokszerű követ s kérdezősködött a requiem után. Mozart neje valóságos

borzadálylyal beszélt vele, de ez alkalommal sem sikerült kitudni kilétét, mindamellett biztatta, hogy ha férje jobban érzi magát, bizonyára elkészítendi a requiemet. — A betegnek természetesen nem mondták.

Ez az utolsó este volt. A beteg néhány óráig szunnyadozott, ágya mellett épen felesége virasztott. — Egyszerre fölemelkedett, meredt szemekkel nézett az ajtóra s így szólt: »itt megint ő igen«. — Aztán visszahanyatlott párnáira s alig hallható hangon lehelte: »Dona-dona — requiem«. — Meghalt!

Deczember 5-iki reggeli 1 óra volt, mikor megszűnt dobogni az a nemes nagy sziv, melyben a szeretetnek egy egész világa élt.

Van Swieten rendezte a temetést, de mert csak egy szegény zenész volt, kit temettek, az egész alig néhány forintba került s egy közös sirba tették. — A beszentelés a sz. István templomban történt. A halottas kocsit csak néhány jó barát követte, amint azonban a Stuben kapuhoz értek, oly gyalázatos hó-zivatar kerekedett, hogy ezek is visszafordultak. — Felesége betegen feküdt s így történt, hogy senki sem volt jelen, mikor a közös

sirba tették. — Ma sem tudjuk hol fekszik !
— Hát nem gunyja-e a sorsnak, hogy azt, ki
mennyei harmoniáival millióknak szerzett örö-
möt, kinek varázs hangjai soha elévülni nem
fognak, egyedül ! elhagyatva ! hangtalanul tették
le a hideg földre ? s a zugó deczemberi or-
kán volt az, mely neki a gyászzenét szolgál-
tatta.

A nagy veszteséget leginkább megérzette
páholya »Zur gekrönten Hoffnung« melyben
az emlékére rendezett munkán a fnt.: a követ-
kező beszédet mondotta :

»Tetszett a világegyetem nagy építőmes-
terének, hogy kiszakítsa tv.: -ri láncunk egyik
legszeretettebb, legérdemesebb láncszemét.
Ki nem ösmerte őt ? Ki nem becsülte őt ? Ki
nem szerette őt, érdemes tv.: -ket Mozartot ?
Alig néhány hete még, hogy itt állott körünk-
ben, s bűbájos hangjával tette dicsőbbé temp-
lomunk fölavatását. — Ki gondolta volna ak-
kor tv.: -im, hogy élete fonala oly rövidre
van szabva ? Ki gondolta volna akkor közü-
lünk, hogy három héttel utána gyászolni fog-
juk ? — Igaz ! hogy az az emberiségnek szo-
moru sorsa, miszerint a legszebb életpályát virág-
kora jayán kell itt hagynunk ; királyok halnak

meg terveik közepette, melyeket bevégezetlenül hagynak az utókorra ; művészek halnak el, miután a számukra kimért életkort arra fordították, hogy művészetök tökéletesítését a legmagasabb fokra emeljék — általános csodálat követi őket a sirba, egész államok sajnálkoznak rajtuk — s mégis az általános sorsa e nagy embereknek ! — hogy csodálóik elfelejtik őket. Nem így mink kedves ttv.-ek ! Mozart kora halála pótolhatlan veszteség a művészetre nézve — fél Európa becsülte — a nagyok kedvenzőknek nevezték — s mi tv.-nek hívjuk !

De nemcsak művészetét kell méltatnunk, hanem áldozunk nagy szíve emlékének. Buzgó hive volt szövetségünknek ; ttv.-rei iránt érzett szeretet, összeférhetőség, a jó ügy dicőitése, jótékonyság, s igazi bensőségteljes megelégedés, ha tehetségei által ttv.-rein segíthetett, voltak jellemének fővonásai — férj — atya — barátjainak barátja s testvéreinek igaz testvére volt — s csak a kincsek hiányoztak neki, hogy szíve sugallata szerint százakat tegyen boldoggá.«

Kedves nőv.: szeretett tv.-k ! Olyan jelenség mint Mozart kell, hogy megerősítsen a hitben, hogy a v.: n.: e.: m.: mégis iga-

zán szereti az embereket. Mert nem neki az ég küldöttének adattak az örömök, hanem nekünk. Csillag volt ő! kinek ragyogó és mégis szelid fénye, több emberöltőn keresztül nyújtott s fog nyújtani örömet és vigaszt az emberiségnek. Elveszett virág volt a paradicsomból, talányszerű lény, kiben egy jótékony istenség nyilatkozott meg az emberiségnek. Sirját igaz nem tudjuk ma sem, hol fekszik, — de virága tovább nyílik a háladatos utókor szívében.

III.

Haydn a szabadkőmivességben.

Az 1897. márczius 13-adi általános munkán tartott felolvasás.

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Igen érdemes fmtr.:!

Kedves ttv.: -ek!

Ösmervén Haydn gondolkozásmódját a vallási dolgokban, mindenre el voltam készülve csak arra nem, hogy Haydn szabad közmives volt. Nem is mondhatom tehát meny nyire s mily kellemesen valék meglepetve, mikor tanulmányaim között arról nyertem tudomást, hogy Haydn is tagja volt szövetségünknek. Előre is jeleznem kell, hogy nem sok az, mit e tárgyra nézve megtudtam, mégis alább kifejtendő okoknál fogva, maga ez a tény reám nézve eléggé fontosnak látszik, hogy azt kedves ttv.: -ek veletek megösmertessem, mert benne egy erős támogató érvet látok a kir.: művészet mellett. Előbb azonban engedjétek meg, hogy néhány rövid szóval jellemezzem Haydn mütörténelmi jelentőséget.

Ha a zenecsucspontját akarjuk jelezni, akkor e három nevet szoktuk egy lélekzetre említeni: *Haydn, Mozart, Beethoven.* —

Haydn a vonós-négyes és a szimfónia apja. Ő volt az, aki megoldotta a zenekar nyelvét s mikor az egyes hangszereket individualizálta, akkor megtanította azokat saját anya-nyelvöket beszélni. Mig előtte a zenekar csak általános szinezettel bírt, merev testet képezett, Haydnnál egyszerre megelevenedik s a sokszavu természet visszhangja lesz: trilláz, csi-csereg, enyeleg, nevet, ujong, s mind ez teli étellel s napfénynyel. Műveinek ideális jellege a megelégedett ifjúság, a kimerithetlen frissesség, a naiv öröm s az elpusztithatlan humor: innen ellenálhatlan hatása a hallgatóra. — Amíg a zenének az a hivatása — s bizonyára az, ha nem is az egyedüli és utolsó — hogy a napi gondok nyomasztó bilincseiből megszabadítsa a kedélyt, s a lelket egy szebb, egy jobb világba emelje, addig Haydn művei élni fognak s hangjai elbájolni, üdíteni s felfrissíteni a sziveket. — Ha Haydnt, Mozart s Beethoven után hallom úgy érzem magam, mint az a vándor ki a gigantikus sziklák, égig nyuló hegyóriások s mély szakadékok után, melyeken túl fönséges panorámák nyílnak — újra a békés síkságra vágyik, hol a ringó kalászos arany színű tengerszél fölött, a

magasban csicssergő pacsirta bájol el. Haydn énekelt s éneke örömet s vigságot terjeszt maga körül. Semmi sem jellegzi előttem jobban művei jellemét, mint az a vallomása egyik kritikusanak: »hogya valahányszor Haydn műveit hallja, mindig indítatva érzi magát, hogy valami jót cselekedjen.« Hasonlót mond a híres Strauss Dávid is Haydnról: »Nem lehet őt anélkül ösmerni, hogy meg ne is szeressük.«

És most kd.: ttv.: -ek! áttérek azon tény fontosságának méltatására, hogy Haydn szab.: kőm.: volt. A római hierarchia — ezen legnagyobb s legengesztelhetlenebb ellenségünk — egyik legerősebb érve a szab.: kőm.: ellen az, hogy igazán jó, s buzgó katolikus egyáltalában nem is lehet szab.: kőm.:, mert hisz ez a szekta a sátán műve. És hogy ez így van, annak erősségében meg vannak győződve s a hitbuzgóságot úgy állítják föl, mint a legbiztosabb óvszert, hogy megmentsen a sátán karmaitól, illetve a szab.: kőm.: -tól. Nos hát kd.: ttv.: -ek Haydn esete ez érvet kiüti ellenségeink kezéből, mert talán senki nálánál jobb és buzgóbb katolikus s igazibb fia egyházának nem volt mint épen ő.

Ezt bebizonyíthatom sok esettel. Partitúrái homlokára rendesen e szavakat írta : »In nomine Deo« vagy »solí Deo gloria« s végezetül e szavakat ígtatta »laus Deo«. Ő maga nem egyszer köszönté Istenének »hogymegóvta őt a főnnhéjázástól s gögtől« s ha a 76-éves aggastyán, mikor előadták a »Teremtés« oratoriumát s ez a hely »És lőn világosság« a közönségre óriási hatást gyakorolt, székeről fölemelkedve s reszkető karjait az ég felé nyujtva, így kiáltott föl : »Ez nem tőlem jött, hanem onnan fölülről«, ugy ez Haydnnál nem frázis volt, de hű kifejezése legbensőbb meggyőződésének és gondolkozásmódjának. — Maga beszéli el épen a »Teremtés« oratoriumot illetőleg, »hogysoha sem volt, olyan jámbor,« mint mikor ezen munkáján dolgozott : »naponkint térdre borulva kértem Istenemet, hogymegadjon nekem erőt, hogyművemet szerencsésen befejezhessem.« — Majd megint máskor : »hahalkomponálással nem akart tovább menni, leföljártam az olvasóval kezemben szobámban s elimádkoztam néhány »Avet« s azután a gondolatok rendesen megjöttek.« — Művészetét ugy tekintette, mint Isten adományát és

minden szerencsés ötletet, mint annak különös kegyadományát. Ez az igazi naiv, katolikus jámborsága volt az az áthághatlan akadály is, mely őt az energikus, s mély gondolkozásu Beethoventól elválasztotta, kit a vallás iránti közönyössége miatt egyszer »atheistá«-nak nevezett. — De elég! azt hiszem, ez eléggé bebizonyítja a tételt, hogy Haydn igazán buzgó katolikus volt, s daczára ennek Haydn mégis bement a szövetségünkbe, jeléül annak, hogy a szab.:. kőm.:. összefér a vallással, nem ellensége annak, sőt épen magasztosságánál fogva egy vallásos, emelkedett kedély vágyakozhatik is abba.

Haydn 1785-ben lép be szövetségünkbe. Bécsben a mult század 80-as éveiben nagy virágzásban állott a szabadkőmivesség; a legelőbbkelőbb köröket, államférfiakat, tudós és művészeket, főpapokat s udvari prédikátorokat találunk abban. Tudjuk, hogy a hallatlan Mozart is tagja volt a »Zur gekrönten Hoffnung« czimü páholynak. Mozart egész lélekkel csüggött a szövetségen, sőt már alapszabályát is kidolgozta egy általa létesítendő titkos társulatnak, melynek czime lett volna a »barlang.« — 1780. márcz. 16-ikán alakult

meg az utolsó és nyolczadik páholy »Zur wahren Eintracht« s ez lett a leghiresebb valamennyi között, mely saját szabadkőmives lapot is adott ki. E páholynak 1785-ig 200 tagja volt ezek között, Born, Greiner, Sonnenfels, Sarau gróf udvari tanácsosok, Denis, Blumauer Alxinger költők stb. Ez évben a szabad-elvü II. József császár hivatalosan is elismerte a szabadkőmivességet, s bizonyos létesítendő reformok kikötésével az állam ortalma alá helyezte. Továbbá kikötötte, hogy a nyolcz páholy háromra redukáltassék, mi meg is történt.

Ki volt az, aki Haydnt bevitte a szövetségbe, biztosan nem tudjuk, de valószínű, hogy az illető barátja s pártfogója Greiner udvari tanácsos, mi abból is következik, hogy Haydn is a Greiner páholyába »Zur Eintracht« lépett be. Milyen forró vágyódással várta Haydn fölvételét a szövetségbe, kitűnik, egy gróf Apponyi Antalhoz intézett levélből. Haydn így ír 1785 febr. 2-ikán Eszterházáról: »Épen tegnap kaptam levelet jövőndő kereszt-apámtól Weber urtól, hogy engem a mult pénteken (jan. 28-ikán) óhajtvá vártak, fölvételem végett, de miután huszárjaink ha-

nyagsága miatt, a meghívó levelet nem kaptam meg kellő időben, úgy a fölvétel elhalasztatott legközelebbi péntekre, febr. 4-ikére. Ó bár máma volna már ez a péntek! hogy élvezhessem a kimondhatlan boldogságot, olyan kiváló férfiak körében lehetni.«

Bizonyossággal elfogadhatjuk, hogy a fölvétel az említett febr. 4-ikén csakugyan megtörtént, még pedig a következő a harmonia hatalmát szellemesen érintő beszéd kíséretében. (E beszéd a „Szabadkőmives Journal“ 1785-ik év második negyed-évi folyamában jelent meg.)

A harmoniáról. $H \times \times n$ ttv.: fölvételénél.

Beszéd. Tartotta $H \times z$. $\times r$. ttv.:

Önnek ujonnan fölvett tanoncz tv.:! a Harmonia menyei lényének előnyeit különösen magasztalni, önnek, ki annak ellenálhatlan hatalmát az emberi tudás egyik legszebb szakmájában oly pontosan ösmeri, önnek, ki nek ez a szeretetreméltó istenség édes bűvhatalma egy részét átengedte, melylyel ön a léleknek nem egy viharát csitította el, a kint és fájdalmat a csendes bűba ringatta, szomoru órákat megrövidített, az emberi szívet örömmre hangolta, s nem ritkán szellemét is a legmagasztosabb érzelmekre fölemelte,

önnek bájait vázolni, valóban fölösleges fáradság. — Megelégszem, ha kicsiny, tökéletlen rajzom — skizzem, szeretném mondani — ha ezen tv.:i szavaim által, önnél azon szándékot költöttem volna fel, hogy bizalmas barátnéjához — itt ezen — önre nézve kv.: tv.:! új működési körében is, hü maradjon« stb.

Ennyi az kdv.: ttv.:ek! mi Haydn szabadkőmivességére vonatkozólag följegyezve van. Milyen volt továbbá pályája a szabadkőmivességben, arról nem maradt fönn semmi hír. Előttem azonban bizonyosnak látszik az, hogy szabadkőmives gondolkozása rányomta bélyegét műveire is, mert hisz a katolikus egyház orthodox körei mindent elkövetnek, hogy Haydn egyházi szerzeményeit kiszorítsák a templomból s erre a főérvük az: »hogy miséi s egyéb egyházi szerzeményei erősen magukon viselik a kor signaturáját, melyben irattak s mely kor mint mondják telve van szabadkőmives eszmékkal«. — Hát amiért ők kizárják körükből, ugyanazért mi keblünkre öleljük s boldognak érezzük magunkat, hogy a legnagyobb zenészek triászából kettő: Mozart és Haydn a miénk.

Az „Árpád“-páholy könyvtárának füzetei :

- I. *Mozart a szabadkőmivességben.* Irta : Főkövi Lajos.
- II. *Páholyunk működése 1891-ben.* Irta : Arató Frigyes.
- III. *Szabadkőmivesség és hazafiság.* Irta :., németből fordította : Kőhegyi Lajos dr.
- IV. *Gyászbeszéd Besze János testvér felett.* Irta : Kőhegyi Lajos dr.
- V. *Páholyunk működése 1892-ben.* Irta : Arató Frigyes.
- VI. *Egy királynő a szabadkőmivességről.* Irta : R. J.
- VII. *Páholyunk működése 1893-ban.* Irta : Arató Frigyes.
- VIII. *Gyászbeszéd Kossuth Lajos testvér felett.* Irta : Kőhegyi Lajos dr.
- IX. *Páholyunk működése 1894-ben.* Irta : Arató Frigyes.
- X. *Emlékbeszéd Kossuth Lajos testvér felett.* Irta : Pálffy Viktor.
- XI. *A siketnémák és azok tanítása.* Irta : Scherrer István.
- XII. *Páholyunk működése 1895-ben.* Irta : Arató Frigyes.
- XIII. *Ünnepi beszédek.* Irta : Székely Mihály dr.
- XIV. *A leánygymnasium.* Irta : Arató Frigyes.
- XV. *Mozart és Haydn a szabadkőmivességben* Irta : Főkövi Lajos.
- XVI. *Márczius idusa.* Irta : Rác Soma.

Az »Árpád«-páholy kiadásában megjelentek s. activ szabadkőmivesek által a páholynál megrendelhetők a következő művek:

1. *Szabadkőmivesi káté.* Az »Árpád«-páholy megbízásából Irta: Kőhegyi Lajos dr. I. *Tanoncz-fok.* — Szeged, 1895. Ára 60 fillér.

2. U. a. II. *Legény-fok.* Ára 40 fillér.

3. U. a. III. *Mester-fok.* Szabadkőmivesi rendszerek. Ára 80 fillér.

4. *Az »Árpád«-páholy története 1870—1895.* Irta: Arató Frigyes. Szeged, 1895. Ára 4 korona.